

FÖR BARNETS BÄSTA? FÖRÄLDRALEDIGHET, OMSORG, ARBETE

Jenny Alsarve
Familjecentralskonferens 2019
Örebro, 7 maj

UPPLÄGG:

Svensk familjepolitik – kontexten

Yrkesarbete, föräldraledighet, omsorg och hushållsarbete bland kvinnor och män

Beslutsfattande om föräldraledighet – (Projektet ”Mellan dröm och verklighet”)

Kombination av arbete och föräldraskap i 'ensam mammafamiljer' ("Ensam mamma i en flexibel ekonomi")

VEM ÄR JAG?

Jenny Alsarve, universitetslektor i sociologi vid Örebro universitet

Efter kärnfamiljen. Familjepraktiker efter skilsmässa (doktorsavhandling, 2008)

Forskningsintressen: 'work-family balance', ensamstående mödrar, övergången till föräldraskap, vänskapsrelationer m.m.

Forskningsprojekt: "Mellan dröm och verklighet. Internationella och nationella studier av föräldraskap och arbete ur ett genusperspektiv", "Ensam mamma i en flexibel ekonomi", "När mamma blir sjuk" (pågående pilotstudie)

SVENSK FAMILJEPOLITIK: ”TVÅFÖRSÖRJAR-MODELLEN”

Föräldraförsäkring

- 13 månader/barn
- Instiftad 1974 bl.a. för att öka antalet kvinnor på arbetsmarknaden.
- Tillfällig föräldrapenning vid sjukt barn

Offentlig barnomsorg – för alla barn

- Relativt billig, hög kvalitet
- 84 % av 1-5-åringarna är inskrivna i förskolan (Skolverket 2017)

Rätt till deltid för föräldrar med barn under 8 år

Gemensam vårdnad

- ca 1/3 av barn som inte bor tillsammans med båda sina föräldrar bor växelvis (SCB 2018)

SVENSK FAMILJEPOLITIK

Svenska pappor är delaktiga och engagerade

Yrkesarbete - positivt för kvinnors psykiska välbefinnande

Stress och arbete-familj konflikt - minst lika hög i Sverige som i andre europeiska länder

Källor: Boye (2008) *Happy hour? Studies on well-being and time spent on paid and unpaid work*. Stockholm: SOFI; Öun (2014) "Konflikten arbete-familj: Sverige i ett jämförande perspektiv" i *Lönsamt arbete: familjeansvarets fördelning och konsekvenser*. SOU 2014:28

YRKESARBETE

(20-64 ÅR)

80% av kvinnorna och 84% av männen yrkesarbetar

23,6 % av kvinnorna och 9,3 % av männen arbetar lång deltid

- Vanligaste skälen, kvinnor: 1) lämpligt heltidsarbete saknas, 2) barn
- Vanligaste skälen, män: 1) lämpligt heltidsarbete saknas, 2) studier

Andelen kvinnor som arbetar heltid ökar sedan början av 00-talet

Andelen män som arbetar deltid har ökat något de senaste decennierna

Fler kvinnor än män har otrygga anställningar

FÖRÄLDRALEDIGHET OCH VAB

Pappor tar ut 28 % av föräldrapenningdagarna

Pappor tar ut ca 38% av VAB-dagarna

Mer ju högre mammas lön är jämfört med pappans

Mammor och pappor är föräldralediga betydligt längre än antalet uttagna dagar

Barnets första 2 år:

Mammor: drygt 13 månader

Pappor: 3,5 månader

Källa: Statistiska centralbyrån (2018) *På tal om kvinnor och män. Lathund om jämställdhet 2014*; Duvander & Wiklund (2014) "Kvinnors och mäns föräldraledighet" i *Lösamt arbete – familjeansvarets fördelning och konsekvenser*. SOU 2014:28; Boye (2014) *Can you stay at home today? The relationship between economic dependence, parents' occupation and care leave for sick children*. IFAU Working Paper 2014:4.

FÖRÄLDRALEDIGHET

Inkomst och utbildning spelar roll...

Det är vanligast att dela lika (40/60 procent) bland föräldrar med hög inkomst och bland föräldrar med yrken som kräver hög utbildning

Föräldrar med låg inkomst tar ut fler dagar under barnets första år

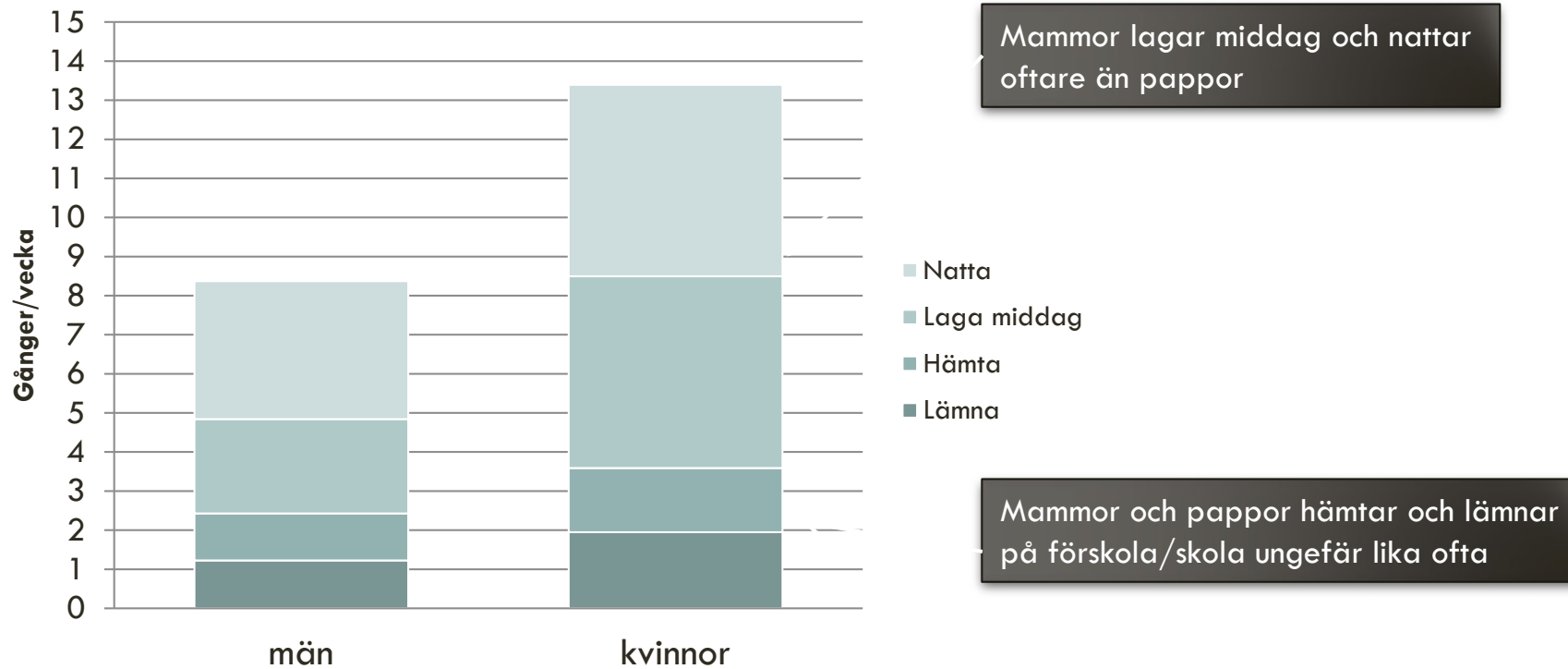
Kvinnor i låginkomsthushåll sprider inte dagarna i samma utsträckning som andra kvinnor - kortare ledighet

Källor: Försäkringskassan (2016) Korta analyser 2016:1; Försäkringskassan (2018) Korta analyser 2018:4; Duvander & Wiklund (2014) "Kvinnors och mäns föräldraledighet" i *Lönsamt arbete – familjeansvarets fördelning och konsekvenser*. SOU 2014:28.

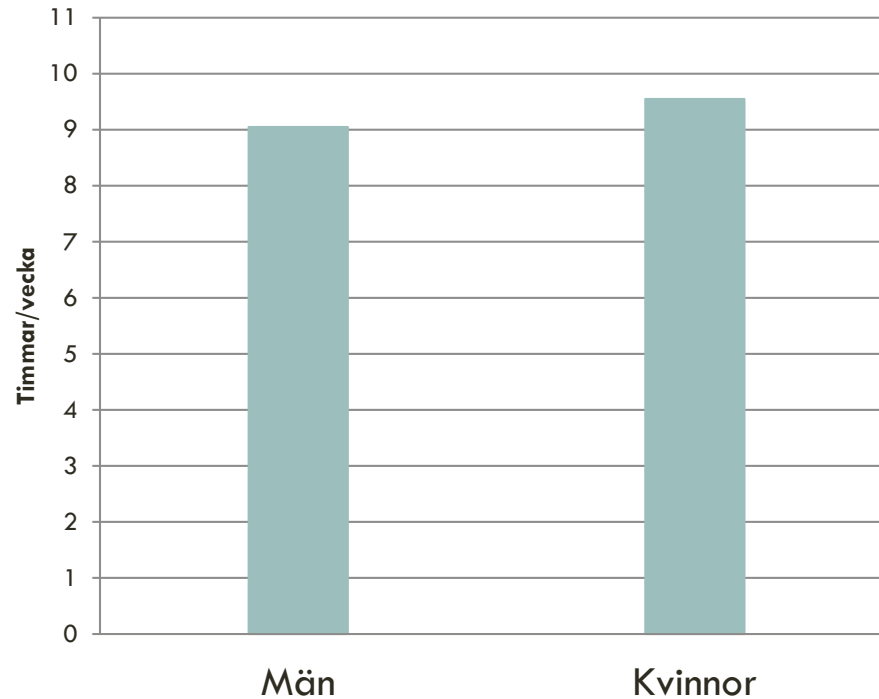
VARDAGLIG OMSORG OM BARNEN

SAMMANBOENDE SMÅBARNSFÖRÄLDRAR I ÅLDERN 19-30 ÅR

Antal barnrelaterade sysslor en genomsnittlig vecka bland kvinnor och män med barn i åldern 0-12 år, 2010

HUSHÅLLSARBETE BLAND ENSAMSTÅENDE UTAN BARN

Rutinartat hushållsarbete
(städning, tvätt, strykning,
matlagning, disk, matinköp)

Ingen skillnad!

Källa: Boye & Evertsson (2014) "Vem gör vad när? Kvinnor och mäns tid i betalt och obetalt arbete" i *Ojämlighetens dimensioner*. Stockholm: Liber.

VAD HÄNDER DÅ NÄR PAR BLIR FÖRÄLDRAR?

HUSHÅLLSARBETE: NÄR BARNET FÖDS ÖKAR SKILLNADERNA

- Mäns tid för hushållsarbete *minskar* när de blir sambos
- Kvinnors tid för hushållsarbete *ökar* markant när första barnet kommer
- Vid en separation ökar männen sin tid för hushållsarbete (medan kvinnors tid minskar vid en separation)

Källa: Boye & Evertsson (2014) "Vem gör vad när? Kvinnor och mäns tid i betalt och obetalt arbete" i Ojämlighetens dimensioner. Stockholm: Liber.

FÖRÄLDRALEDIGHETENS BETYDELSE FÖR LÖN OCH KARRIÄR

Lång föräldraledighet ger...

- ...sämre **karriär- och utbildningsmöjligheter** för kvinnor
- ...sämre **löneutveckling** för kvinnor och män

Kvinnor och män tycks förlora lika mycket lönemässigt

- **Kvinnor** förlorar dock **mer totalt** pga. sin längre ledighet

Högutbildade förlorar mer lönemässigt än andra

- Sannolikt pga. förväntningar på stort engagemang av olika slag

VARFÖR FÖRDELAS FÖRÄLDRALEDIGHETEN SOM DEN GÖR?

Forskningsprojektet "Mellan dröm och verklighet. Internationella och nationella studier av föräldraskap och arbete ur ett genusperspektiv". (internationellt samarbete: *TransParent*)

Hur fattar blivande och nyblivna föräldrar beslut om yrkesarbete, hemarbete och föräldraledighet?

- Intervjuer med 40 kvinnor och män (2009-2011)
- Väntade sitt första gemensamma barn
- Yrkesarbetande, högutbildade, samboende

BESLUTSFATTANDE OM FÖRÄLDRALEDIGHET

Planer

Dela helt lika

Dela lika men
vara flexibel

Mamman är
mest ledig

Pappan är
mest ledig

Mamman tar
ut all ledighet

BESLUTSFATTANDE OM FÖRÄLDRALEDIGHET

Motiv

Pappans rätt

Amning och
moderskap

Ekonomi

Arbetsituation

Mannens vilja

För barnets och
föräldrarnas bästa
(jämsällldhet)

HUR BLEV DET SEDAN I PRAKTIKEN?

- förverkligades planerna?
- vilka faktorer kunde påverka att beslutet omförhandlades?

SÅ FÖLL FÖRÄLDRALEDIGHETEN UT

- **De som var mest övertygade om att dela helt lika före fördelade ledigheten som planerat – 50/50**
- De som öppna för omförhandling fördelade ledigheten mer könstypiskt (mamman vara hemma längre än planerat)
- Normer, ekonomin, nöjdhet/missnöje med ledighet, förändringar i arbetsvillkor
- Källor: Alsarve m.fl. (2016) "The crossroads of equality and biology. The child's best interest and constructions of motherhood and fatherhood in Sweden" i *Couples' Transitions to Parenthood: Analysing Gender and Work in Europe*; Alsarve m.fl. (2019) "Realized plans or revised dreams? Swedish parents' experiences of care, parental leave and paid work after childbirth" i *New Parents in Europe. Couples' work-care practices in-between gender norms, ideals and family policies*.

SÅ HÄR KUNDE DE RESONERA:

Först hade vi en tanke då att Tina skulle vara hemma ett år och sen skulle jag ta vid. [...] Men sen var alla andra på mitt jobb pappalediga just då, när det hade gått ett år ... Och ... då tänkte jag också att, ja, okej, säg att man skulle vara ledig ett halvår då, oktober, november, december, januari, februari, mars. “Gud vilka tråkiga månader. Jag kan nog faktiskt tänka mig att skjuta på min föräldraledighet.” Och Tina kunde tänka sig att inte gå tillbaka till sitt jobb, för hon tycker inte det är så kul där ... Så vi var helt överens [...] Just det där att hon skulle vara hemma ett år, då tänkte vi att då är hon, det verkar normalt ... Jag tror inte det fanns nåt jätteavancerat tänkande mer än att “är det inte så det brukar vara, ungefär?” (Niklas, intervju 2)

RISKTÄNKANDE

...det är så lätt att man får ett huvudansvar. Jag är lite rädd för just den rollen. Att man får det där huvudansvaret som även hänger med när ungen börjar på dagis, och när är det utflykt. Och det ska vara frukt i morgon och man behöver galonbyxor, och rent praktiska organisatoriska frågor runt barnet. (Tina, intervju 1)

HUR BLIR DET FÖR ENSAMSTÅENDE FÖRÄLDRAR?

- Forskningsprojekt: "Ensam mamma i en flexibel ekonomi"
- Djupintervjuer med 39 mammor (2012)
- Hur kombinerar ensamstående mammor förvärvsarbete och omsorgsansvar?

DE ENSAMSTÅENDE MAMMORNAS VARDAGSLIV

- Samstämmig syn på ett "gott moderskap"
- Gemensamma konflikter
- Arbetarklassmödrars särskilt svåra situation
- Betydelsen av tillgång till resurser (ekonomiska resurser, sociala nätverk och arbetsvillkor)

➤ Källor: Alsarve m.fl. (2017) *Ensamma mammor. Dilemman, resurser, strategier.*

FRÅGOR ATT TA MED SIG OCH TÄNKA VIDARE KRING

- Vilka normer och föreställningar kring moderskap och faderskap kommer till uttryck i Familjecentralers verksamheter?
- Vilka förutsättningar har olika grupper av mammor och pappor när det handlar om att leva upp till det goda moderskapet respektive det goda faderskapet?
- Hur tänker mammor och pappor *före* föräldraledigheten om föräldraledighet, omsorg och yrkesarbete?
- Vad kan göras för att få fler pappor att arbeta deltid?

TACK FÖR ATT NI HAR LYSSNAT!

PUBLIKATIONER (I URVAL):

Alsarve, J., Boye, K. & Roman, C. (2019) Realized plans or revised dreams? Swedish parents' experiences of care, parental leave and paid work after child birth" in Grunow, D. & Evertsson, M. (red.) *New Parents in Europe. Couples' work-care practices in-between norms, ideals and family policies*. Edward Elgar Publishing

Alsarve, J., Lundqvist, Å. & Roman, C. (2017) *Ensamma mammor. Dilemman, resurser, strategier*. Malmö: Gleerups

Alsarve, J., Boye, K. & Roman, C. (2016) "The crossroads of equality and biology. The child's best interest and constructions of motherhood and fatherhood in Sweden". In Grunow, D. & Evertsson, M. (red.) *Couples' Transitions to Parenthood: Analysing Gender and Work in Europe*. Edward Elgar Publishing

Alsarve & Boye (2012) "Inte bara jämställdhet. Beslutet om föräldraledighet, moderskaps- och faderskapsideal och idéer om barns bästa". *Sociologisk forskning* 49 (2) s.103-128

(Se också: www.transparent-project.com)